

TextLib hírlevél 12. szám, 2006 január

InfoKer Számítástechnika-alkalmazási Szövetkezet - 1088 Budapest, Reviczky u. 3. - 267-0003 - www.infoker.hu

Tartalom

Hírek, események

<i>TextLib</i> árak 2006-ban.....	2
<i>TextLib</i> tanfolyamok.....	2

3..2..1..start

A legújabb <i>textlibes</i> könyvtárak.....	2
A legújabb <i>textlibes</i> web szerverek.....	2
A legújabb linuxos szerverek.....	2
A legújabb linuxos web szerverek.....	3

Mire jó a...?

...Válogatás.....	3
-------------------	---

A *TextLib* hírlevél a szoftvertámogatási díjat fizető könyvtárak számára készül.

Hírek, események

TextLib árak 2006-ban

A www.textlib.hu helyen olvasható a 2006-ban érvényes **TextLib** árlista. A nettó árak csekély emelkedése és az áfa 5%-os csökkenése nagyjából kiegyenlíti egymást, így a bruttó árak közel azonosak az előző évvel.

TextLib tanfolyamok

A 2005-ös év tartalmazta a **TextLib** tanfolyamokat tekintve: 3 témában (általános programhasználat, olvasószolgálat és rendszergazda ismeretek) 7 tanfolyam zajlott le. A hírlevél megjelenésével nagyjából azonos időben folyik egy olvasószolgálati tanfolyam Gyöngyösön a Vachott Sándor Városi Könyvtárban. És hogy a lendület ne csökkenjen, ismét itt a felhívás:

Kedves **TextLib**esek!

Kérjenek díjtalan tanfolyamot, válasszanak az ismert témák közül, vagy találjanak újat, ha saját könyvtáruk jó helyszín, akkor ott, ha nem jó, akkor máshol, az időpontban pedig biztosan megállapodunk!

3..2..1..start

A legújabb *textlibes* könyvtárak

Bugát Pál Egészségügyi és Környezetvédelmi Szakképző Iskola (Székesfehérvár)
Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány (Budapest)

A legújabb *textlibes* web szerverek

Görög Országos Önkormányzat Könyvtára (Budapest)

A legújabb linuxos szerverek

Berzsenyi Dániel Városi Könyvtár (Márcali)
József Attila Megyei Könyvtár (Tatabánya)
Mobilitás Könyvtár (Budapest)
Városi Könyvtár (Székesfehérvár)
Vas Gereben Városi Könyvtár (Enying)

A legújabb linuxos web szerverek

Berzsenyi Dániel Városi Könyvtár (Márcali)

Fejér György Városi Könyvtár (Keszthely)

József Attila Megyei Könyvtár (Tatabánya)

Mobilitás Könyvtár (Budapest)

Országos Szlovák Önkormányzat Szlovák Dokumentációs Központ (Budapest)

Pákolitz István Városi Könyvtár (Paks)

Városi Könyvtár (Tatabánya)

Mire jó a...?

...Válogatás

A számítógépes adatbázisokban történő keresések hatalmas előnye a gyorsaság. Amikor egy keresőmezőbe beírunk például egy címet, majd elindítjuk a keresést, a válasz egy pillanattal később egy találati halmaz formájában a képernyőn olvasható. Akik ismerik a **TextLib**et tudják, hogy a keresés azért tud ilyen gyors lenni, mert gondosan előkészített és karbantartott pályán folyik: minden elképzelhető feladathoz rendezett listák állnak rendelkezésre, és azokban már igazán gyerekjáték elugrani egy adott címhez - hogy a példánál maradjunk.

De igaz-e, hogy minden elképzelhető feladathoz? Természetesen nem igaz. Helyesebb lett volna azt írni, hogy "túlnyomó részéhez". És mire nem alkalmas a keresésnek az előbb vázolt módja? Két válasz látszik azonnal:

- alkalmatlan, ha a keresési szempontnak választani kívánt adat nem tartozik azok közé, amelyekből a rendszer automatikusan rendezett listát készít,
- és ugyancsak alkalmatlan, ha a keresni kívánt adat - bár része egy kulcsnak, valamelyik lista egy elemének - nem a kulcs elején található.

Mindkét változatra lehet példát találni. Nem lehet a **TextLib**ben megkeresni azokat a dokumentumokat, amelyeknek melléklete van, azokat a kölcsönzéseket, amelyeket pontosan kétszer hosszabbítottak, azokat a példányokat, amelyekben az eltűnés dátumát kitöltöttük, és szintén nem kereshetjük a testületeket a székhelyük vagy az olvasókat a nemük szerint, mert a felsorolt adatokból a rendszer nem készít indexet. Az összetett szavak utótagja és a testületi nevek adják a legjobb példákat a második csoportban. A címeket szavakra bontva is indexeli a **TextLib**, de az összetett szavak utótagjai még így is kereshetetlenek. És nincs könnyű helyzetben az az olvasó, aki csak arra emlékszik, hogy a mű valamelyik megyei múzeumi igazgatóság, pedagógiai intézet vagy valamilyen baráti kör közreműködésével készült, de amit tud, az nem a testület nevének elején, hanem a közepén vagy a végén van.

A [**kereSés / Válogatás halmazból**] menüpont segít az ilyen természetű problémák megoldásában. Egy 26633 testületi nevet tartalmazó minta adatbázisban történt keresésekkel egy talán átlagosnak tekinthető számítógépen (Pentium II. 400 MHz) 31 másodperc alatt sikerült kiválogatni a 20 "... Megyei Múzeumok Igazgatósága"-t, a 37 "... Pedagógiai Intézet"-et vagy a 76 "... Baráti Kör"-t. (Persze a keresés ezzel még nincs befejezve, hiszen az elképzelt olvasó nem testületet, hanem a testület közreműködésével készült dokumentumot keresi. A végeredményhez még egy projekciós lépés is szükséges, de erről majd később.)

A válogatás időigénye elsősorban attól függ, hogy mekkora az a kör, amelyből válogatni kell. Ahogy a **TextLib**ben gyakran, ebben a feladatban is egy találati halmaz a kiindulópont, ha az kicsi, akkor a válogatás gyors lesz, ha pedig nagy, akkor lassú. A művelet során ugyanis a rendszer a halmaz összes rekordját egyenként elolvassa, és ha a rekord a válogatásra kijelölt rekordtípusba tartozik, akkor a kiválasztott mezőjében megpróbálja megtalálni a megadott tartalmat. Ez a munka pedig kevésbé gyors, mint amit az űrlapos keresésnél megszoktunk. Természetesen helytelen lenne a művelet létjogosultságát csupán a sebesség alapján megítélni, annál sokkal fontosabb a végrehajthatóság ténye, és ebből a szempontból a válogatás hiánypótló jelentőségű.

A halmaz mérete - és így a válogatás sebessége - persze nem elhatározás kérdése, hanem a keresendő szabja meg. Dokumentumból sok van, tehát a melléklettel rendelkezők megtalálása sokáig fog tartani. A minta adatbázis 271148 dokumentuma közül 5 perc 25 másodperc alatt sikerült kiválogatni a 2274 melléklettel rendelkezőt. (A teljes időtartam meghatározásakor nem feledkezhetünk meg a 271148 elemű halmaz létrehozásának időigényéről sem.)

Ennyi bevezető után most már ideje a lényegre térni. Hogyan kell válogatni?

Első lépésben meg kell határoznunk, hogy mik közül akarunk válogatni, és létre kell hozni azt a legkisebb találati halmazt, ami azokat az elemeket tartalmazza. Szerencsénk van, ha az összes dokumentum, példány, kölcsönzés vagy bármi helyett már egy szűkebb körből indulhatunk, de a korábbi példa szerint egy elég terjedelmes adatbázis összes dokumentuma közötti válogatás is elfogadható időn belül ér véget.

Amikor kész a halmaz, a [**kereSés / Válogatás halmazból**] pontot kell választanunk. Az ablakban a "Halmaz" mezőt beszúrással tölthetjük ki, az összes találati halmazból kiválasztva az imént létrehozottat. A következő két mező, a "Rekordtípus" és a "Mező sorszám" kitöltése már nem ilyen egyszerű, sorszámokat kell írunk, amelyeket előzőleg a **TextLib** adatbázis-szerkezetének listájából olvasunk ki. A "Keressük" mezőbe írjuk a keresendő szöveget majd a "Kis/nagybetű számít" négyzetének esetleges jelölésével véglegesítsük a beállításokat. Az "Indít" gombbal kezdhethetjük el a feldolgozást, aminek állásáról az "átnézve" és az "eredmény" mező mellett mozgó számláló tájékoztat. A műveletet a "Kilépés" gombbal bármikor megszakíthatjuk, és az űrlapos kereséssel ellentétben itt a leállítás pillanatáig talált elemek az "Eredmény" mező találati

halmazában megmaradnak. Természetesen ugyanitt találjuk a végeredményt akkor is, ha nem szakítjuk meg a munkát.

Csaknem minden kitöltött mezőhöz további magyarázat tartozik, ha valóságos feladathoz akarjuk használni a válogatást. A "Rekordtípus" és a "Mező sorszám" kitöltése speciális ismereteket igényel, ami nagyban korlátozhatja a modul használhatóságát. Hogy ez ne legyen így, emlékezzünk a szoftvertámogatási rendszer keretében igénybe vehető szolgáltatásokra: e-mailben vagy telefonon az InfoKertől juthatunk a legkönnyebben ilyen "titkos" adatokhoz. A korábban felsorolt, kitalált feladatokhoz pedig az alábbi számpárosok tartoznak:

Válogatás	rekordtípus	mező sorszám
Dokumentumok, amelyeknek melléklete van	53	63
Kétszer hosszabbított kölcsönzések	66	55
Eltűnt példányok kiválogatása	54	68
Testület keresése a székhely alapján	57	61
Válogatás az olvasók neme szerint	44	43
Válogatás a címek szótöredékei között	53	48
Testület keresése a név közepe-vége alapján	57	48

A számpárosok nyilvánvalóan nem elegendők a válogatáshoz, ki kell tölteni a "Keressük" mezőt is. Különböző típusú mezőkben kereshetünk, választhatunk szöveges mezőt, dátum mezőt, számok bevitelére szolgáló mezőt, kódolt mezőt valamint kapcsolódó mezőt is, és amelyeknek van, annak az ismételt változatát is. Egyetlen mezőtípus van, amiben a válogatás nem működik, az pedig az almező. (Ez ránézésre azonos a kapcsolódó mezővel, de ha bevitelkor kiválasztjuk, akkor nem egy kiválasztó lista, hanem rögtön a beviteli ablak bukkan elő. Ilyen például - sok más mellett - a dokumentumok "Cím adatok", "Párh. cím adatok" vagy "Megjelenési adatok" mezője.)

Háromféle feladatra azonosan alkalmas az összes kiválasztható mezőtípus. Kereshetünk bennük pontosan megadott értéket, tetszőleges értéket és kereshetjük az üresen hagyott mezőt.

- Az **üres mezők** kiválogatásához a "Keressük" mezőt üresen kell hagyni
- A **tetszőleges tartalom** megtalálásához írunk a "Keressük" mezőbe egyetlen kérdőjelet vagy csonkolás jelet.
- A **pontos érték** megadása szöveges mezőben, dátum mezőben és számok bevitelére szolgáló mezőben egyszerű: írjuk az értéket a "Keressük" mezőbe. Kapcsolódó mezőben a rekordhivatkozást kell beírunk (4. és 7. példa), kódolt mezőben pedig a kódérték sorszámát (5. példa).

A szöveges mezők az előbbi hármon kívül másra is alkalmasak, többféleképpen is csonkolhatunk: balról, jobbról és mindkét oldalról. Ha a testületek között pl. az alapítványokat válogatjuk, akkor a "Keressük" mezőbe írhatjuk az "**alapítvány?**", az "**?alapítvány**" vagy az "**?alapítvány?**" kifejezést is, és rendre azokat a testületeket kapjuk meg, amelyek az "alapítvány" szóval kezdődnek, végződnek vagy a nevükben bárhol tartalmazzák.

Tekintsük ismét a példákat, immár receptszerű részletességgel!

1. Dokumentumok, amelyeknek melléklete van

Mit tegyünk, amikor az olvasó a mellékletre emlékszik, mert az volt neki a fontos? Még ha sikerül is megtalálni a leírást az adatbázisban, a kölcsönzéshez a gazdadokumentum kéne. Bonyolult, de megoldható feladat. Nézzük!

- Általános vagy egyszerűsített kereséssel keressük meg azokat a dokumentumokat, amelyek szóba jöhetnek, mint **gazdadokumentum**. (Lehetséges, hogy ez az adatbázis összes dokumentuma.) Ezt a halmazt aztán két célra is felhasználjuk.
- Először
A halmazból a "**Dokumentumok mellékletei**" nevű projekcióval gyűjtjük halmazba a mellékleteket. (A *TextLib*-ben a melléklet rekord nem dokumentum, hanem egy köztes adatlap, amely a gazdadokumentum és az ahhoz mellékelte dokumentum közé ékelődik.)
- Másodszor
Válogassuk ki a dokumentumok halmazából azokat, amelyeknek melléklete van. Válasszuk a [kereSés / Válogatás halmazból] pontot, "Halmaz" legyen a szóba jöhető **gazdadokumentumok** halmaza, "Rekordtípus" 53, "Mező sorszám" 63, a "Keressük" mezőbe egy kérdőjelet tegyünk, "Kis/nagybetű számít" pedig közömbös, hagyjuk üresen, majd indítsuk el a válogatást. Az eredményt e szöveg további részében nevezzük **mellékleteseknek**, hiszen ezek azok, amelyeknek tényleg van mellékletük
- E ponton a megoldás egy kitérőt tartalmazhat, attól függően, hogy a mellékletet magát meg tudtuk-e már valahogy keresni. Ha nem, akkor
 - a mellékletesekből a "**Dokumentumok mellékletének dokumentuma**" nevű projekcióval készítsünk újabb halmazt, amelynek elemei közül - ezek már a mellékletként az adatbázisban levő dokumentumok - átnézéssel válasszuk ki a megfelelőt.
- Jegyezzük meg a mellékletként rögzített dokumentum rekordazonosítóját.
- Ismét válogassunk, ezúttal "Halmaz" legyen a mellékletek halmaza (tehát a "Dokumentumok mellékletei" nevű projekcióval kapott), "Rekordtípus" 74, "Mező sorszám" 56, a "Keressük" mezőbe az előbb megjegyzett rekordazonosítót írjuk, "Kis/nagybetű számít" maradjon üresen. A művelet eredménye egyetlen melléklet rekord lesz, ami önmagában érdektelen, a rekordazonosítója azonban kell.
- Jegyezzük meg tehát a melléklet rekord rekordazonosítóját.
- Utolsó lépésben a legelső halmaznak, a gazdadokumentumok halmazának elemei

között válogatunk. "Halmaz" a gazdadokumentumok halmaza, "Rekordtípus" 53, "Mező sorszám" 63, "Keressük" az előző pontban megjegyzett rekordazonosító, "Kis/nagybetű számít" maradjon üresen. Az eredmény halmaz egyetlen eleme az a gazdadokumentum, amelyet kerestünk.

2. Kétszer hosszabbított kölcsönzések

- Az [Olvasószolgálat / Forgalmi adatok / Kölcsönzések keresése] pontban keressük meg azokat a kölcsönzéseket, amelyek közül ki akarjuk válogatni a kétszer hosszabbítottakat.
- Rögtön jöhet a válogatás, "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 66, "Mező sorszám" 55, "Keressük" 2 (ez a hosszabbítások száma), "Kis/nagybetű számít" maradjon üresen. 2 helyett természetesen más számot is írhatunk.

3. Eltűnt példányok - olyan példányok, amelyeknek az „Eltűnt” mezőjét valamikor kitöltöttük - kiválogatása

- A [kereSés / Példány] pontban keressük meg azokat a példányokat, amelyek közül ki akarjuk válogatni az eltűnteket.
- Következhet a válogatás. "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 54, "Mező sorszám" 68, a "Keressük" mezőbe egy kérdőjelet tegyünk, "Kis/nagybetű számít" maradjon üresen. Ha ismerjük az eltűnés pontos dátumát, akkor azt írjuk be a kérdőjel helyett.

4. Testület keresése a székhely alapján

- A [kereSés / seGédállományok / Földrajz] pontban keressük meg azt a földrajzi nevet, amelyik a most még ismeretlen testületek székhelye. Jegyezzük meg a rekordazonosítóját.
- A [kereSés / seGédállományok / Testület] pontban keressük meg azokat a testületeket, amelyek közül a székhely alapján szeretnénk válogatni.
- A válogatásban "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 57, "Mező sorszám" 61, "Keressük" a megjegyzett rekordazonosító, "Kis/nagybetű számít" maradjon üresen.

5. Válogatás az olvasók neme szerint

- Az [Olvasószolgálat / Olvasók nyilvántartása / kereSés] pontban keressük meg azokat az olvasókat, akik közül a nemük szerint szeretnénk válogatni.
- A válogatásban "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 44, "Mező sorszám" 43, a "Keressük" mezőnél azonban álljunk meg. Most először akarunk válogatni kódolt mezőben, az itt megadható érték egy szám, amely megegyezik a kiválasztott kód sorszámával, vagyis a kódok listájában elfoglalt helyének sorszámával, ahol a számozás kezdő értéke nulla. A példánkban az olvasók nemét felsoroló lista két elemből áll a "Nő" sorszáma 0, a "Férfi"-é pedig 1. "Keressük" mezőbe írjunk tehát 0-t vagy 1-et, "Kis/nagybetű számít" pedig maradjon üresen.

6. Válogatás a címek szótöredékei között

- A [kereSés / áLtalános] vagy a [kereSés / Egyszerűsített] pontban keressük meg azokat a dokumentumokat, amelyeknek a címében szótöredéket szeretnénk keresni.
- Ezután válogassunk, "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 53, "Mező sorszám" 48, "Keressük" mezőbe írjuk a keresendő kifejezést, "Kis/nagybetű számít" mezőt ezúttal igény szerint töltjük ki.

Két megjegyzés kínálkozik ehhez a példához:

- A keresendő kifejezésben természetesen használhatjuk a kérdőjelet a balról, a jobbról vagy a mindkét oldalról csonkolás jelölésére.
- Az, hogy mező sorszámnak a 48-at választottuk, azt jelenti, hogy a válogatás kizárólag a főcím mezőben fog lezajlani. Ez tehát egy szigorítás az úrlapos keresés "Cím, kivonat szava" mezőhöz képest, hiszen az ott indított keresés mindenféle címben egyszerre keres (főcím, alcím, párhuzamos cím, stb.). Más megközelítésben a 48 megadása egy lehetőség arra, hogy a sokféle cím közül éppen egyet válasszunk ki. E magyarázathoz az is hozzátartozik, hogy almezőben található mező sorszámot a válogatáskor nem választhatunk, így tehát nem válogathatunk a címadatok vagy a párhuzamos címadatok között.

7. Testület keresése a név közepe-vége alapján

- A [kereSés / seGédállományok / Testület] pontban keressük meg azokat a testületeket, amelyek közül válogatni szeretnénk.
- A válogatásban "Halmaz" az előbbi, "Rekordtípus" 57, "Mező sorszám" 48, "Keressük" a testület nevének közepén-végén található kifejezés, "Kis/nagybetű számít" ezúttal is értelmezhető, tehát kezelendő. A keresendő kifejezésben most is használható a kérdőjel.

Amennyiben nem a testület, hanem a testületet kiadóként, közreműködőként, stb. tartalmazó dokumentum megtalálása a cél, akkor még egy projekciós lépés szükséges. A válogatás eredményét projektáljuk a "**Hivatkozó rekordok**" nevű projekcióval.

Megjegyzések az összes példához:

- A "Dokumentumok mellékletei" és a "Dokumentumok mellékletének dokumentuma" nevű projekciót a \TEXTLIB\TLSYSIMP helyen levő TLSYS13.TCS tartalmazza, amelyet az ugyanazon a helyen kiadott TLSYSIMP paranccsal tölthetünk az adatbázisba.
- A projekciót a találati **halmazok listájának** vagy egy konkrét találati halmaznak a **táblázatos** megnézésekor a jobb egérgombbal vagy Alt/F10-zel nyíló menüből választhatjuk ki. A találati halmaz **ablakos** megnézésekor az ablak üres területén jobb egérgombbal kattintva vagy Shift/F10-zel nyitható a menü.
- Egy rekord azonosítóját a rekord megnézés vagy módosítás módú ablakos nézetében az ablak felső keretén láthatjuk, az ablak címe után. A rekordazonosító egy vagy két betűből és az azt követő számokból áll. A rekordazonosítót csak az a könyvtáros láthatja, akinek a rendszergazda ehhez jogot adott.